

Program
a Magyar Tudományos Akadémia
elnöki tisztségéhez
(2026–2029)

Borhy László akadémikus
az MTA rendes tagja

Budapest, 2026. február 18.

Motiváció

A Magyar Tudományos Akadémia 2026. évi tisztújítására kétszáz éves történetének olyan pontján kerül sor, amikor a személyi döntések egyben irányválasztást is jelentenek. A jubileum nem pusztán ünnep, hanem mérlegkészítés és jövőformálás egyszerre: annak felelős végiggondolása, miként őrizhető meg az Akadémia tekintélye, autonómiája és közösségformáló ereje a megváltozott hazai és nemzetközi környezetben.

A tisztújító Közgyűlés döntése ezért túlmutat a tisztségek betöltésén. Az előttünk álló évek meghatározzák, hogy az Akadémia hogyan tudja tudományos és kulturális örökségét megőrizni, és egyúttal a jövő tudományos és társadalmi folyamatait alakítani. A feladat egyszerre kíván meg intézményi stabilitást, megfontoltságot és a szükséges megújulás iránti nyitottságot. Meggyőződésem, hogy a hagyomány megőrzése nem a változatlanságot jelenti, hanem annak felelős biztosítását, hogy az alapértékek a következő nemzedékek számára is élő és irányadó erőt képviseljenek.

E kihívások olyan vezetést igényelnek, amely rendszerszinten képes gondolkodni, döntéseiben a közösség hosszú távú érdekeit tartja szem előtt, és a párbeszédre, együttműködésre építi a működést. Több mint két évtizede vállalom vezetői felelősséget a magyar tudományos és felsőoktatási életben: a tanszékvezetéstől és intézetigazgatástól a dékáni tisztségen át 2017 és 2025 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektoraként, valamint öt éven keresztül a Magyar Rektori Konferencia elnökeként. E tapasztalat számomra nem önmagában érték, hanem annak bizonyítéka, hogy összetett intézményi helyzetekben is képes vagyok felelős döntések meghozatalára, a tudományos közösség érdekeinek következetes képviselésére és a különböző szereplők közötti kiegyensúlyozott együttműködés megteremtésére.

Hiszem, hogy az Akadémia ereje a tudományos minőségben, az autonómiában és a közösségi felelősségvállalásban gyökerezik. Az intézmény küldetésének valamennyi elemével – különösen a magyar tudományos közösség egyesítésének és képviselésének feladatával, valamint a nemzet tudományos és kulturális örökségének gondozásával – mélyen azonosulok. Ugyanilyen fontosnak tartom, hogy az Akadémia határozottan kiálljon a kritikai gondolkodás,

a módszertani szigor és a hiteles tudás mellett, és erkölcsi-szakmai garanciát jelentsen a kutatói életpályák számára.

Az előttünk álló időszakban olyan elnöki szolgálatra vállalkozom, amely a hagyomány tiszteletére épít, de a jövő iránti felelősséggel cselekszik; amely megőrzi az Akadémia méltóságát, miközben biztosítja, hogy az intézmény a következő évtizedekben is meghatározó, hiteles és kezdeményező szereplője maradjon a magyar és a nemzetközi tudományos közösségnek.

A Magyar Tudományos Akadémia elnökének szerepe az Akadémia élén és a hazai tudományban

A Magyar Tudományos Akadémia elnökének jogállását, irányítási jogosítványait, feladat- és hatásköreit az MTA Titkárságának 2022. november 1-jén hatályba lépett Szervezeti és Működési Szabályzata rögzíti. Megválasztásom esetén e szabályozást magamra nézve teljes mértékben kötelezőnek tekintem, mind az Akadémia képviselője, mind a Közgyűlés irányában fennálló felelősség tekintetében. Az intézményi működés stabilitása és jogszerűsége az elnöki tevékenység alapja; erre épülhet minden további kezdeményezés.

Meggyőződésemmel egyetértek, hogy az Akadémia elnökének feladata nem merül ki a szabályozott működés biztosításában. Az elnök egyszerre intézményvezető és stratégiai irányadó: felelőssége, hogy világos súlypontokat jelöljön ki, kezdeményezzen, és az Akadémia szerepét a hazai és nemzetközi tudományos térben következetesen képviselje. A hagyomány tisztelete nem passzív őrzést jelent, hanem annak biztosítását, hogy az Akadémia alapértékei – a tudományos minőség, az autonómia és a közösségi felelősség – a jelen kihívásai között is irányadó erőt képviseljenek.

Az Akadémia társadalmi felelősséget viselő intézmény. Elnökeként kötelességemnek tekintem a tudományos hitelesség, a kritikai gondolkodás és a bizonyítékokon alapuló érvelés következetes képviselését a nyilvánosságban. A tudomány szerepének világos és méltóságteljes értelmezése ma nem csupán szakmai, hanem közösségi feladat is.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítok az összmagyar tudományosság eredményei közvetítésének, valamint olyan stratégiai programok és kezdeményezések indításának és támogatásának, amelyek erősítik az Akadémia tudományos tekintélyét, társadalmi beágyazottságát és nemzetközi láthatóságát. Az elnök feladata ebben az értelemben nem csupán a működtetés, hanem a kezdeményező, irányadó jelenlét biztosítása.

Az Akadémia belső ereje a kutatói közösségében rejlik. Különös felelősség hárul az elnökre abban, hogy a kutatók – különösen a pályakezdő fiatalok – számára kiszámítható, védett és szakmailag vonzó életpálya intézményi feltételeinek megteremtését és fenntarthatóságát

anyagi, erkölcsi és stratégiai eszközökkel támogassa. A jövőbe vetett bizalom az utánpótlás megerősítésén keresztül válik intézményi valósággá.

Viszony a politikához, viszony az kormányhoz

A Magyar Tudományos Akadémia az elmúlt években jelentős szerkezeti és működési változásokon ment keresztül. E folyamatok – amelyek érintették a kutatásfinanszírozás rendszerét, az intézményi struktúrát és az akadémiai vagyon egyes elemeit – új helyzetet teremtettek az Akadémia és az kormány kapcsolatában. Mindez nem csorbította az Akadémia tudományos teljesítményét és tekintélyét, ugyanakkor világossá tette, hogy az intézményi stabilitás és a kiszámítható együttműködés feltételeit tudatosan újra kell építeni.

Meggyőződésem, hogy az Akadémia és a kormány viszonya nem politikai, hanem közjogi és nemzeti jelentőségű kérdés. Az Akadémia autonómiája működésének alapfeltétele, ugyanakkor fennállásának és közfeladatainak ellátása szükségképpen együttműködést kíván a mindenkori kormánnyal. A cél nem az alá- vagy fölérendeltség, hanem a kölcsönös tiszteleten és világos szerepfelfogáson alapuló partnerség.

A párbeszéd újraépítése közös érdek. Ennek szimbolikus és gyakorlati jelentősége is van. Korábban emblematikus fóruma volt ennek a Széchenyi-díjasok számára szervezett közös miniszterelnöki és akadémiai elnöki találkozó, amely méltó keretet biztosított a politikai vezetés és a tudomány képviselői közötti eszmecserének. E hagyomány újraélesztése hozzájárulhat a kölcsönös bizalom erősítéséhez. Elnökként kezdeményezni kívánom minden olyan formális és informális fórum megerősítését, amely az ország és az Akadémia közös ügyeinek érdemi megvitatását szolgálja.

Világos határvonalat szükséges ugyanakkor fenntartani. Az Akadémia nem politikai szereplő, és nem feladata pártpolitikai kérdésekben állást foglalni. Feladata viszont, hogy közéleti és szakpolitikai kérdésekben – felkérésre vagy saját kezdeményezésre – független, tudományos alapú szakmai véleményt formáljon, betöltve a nemzet tanácsadójának szerepét. Ez az akadémiai tudásbázis aktív és transzparens használatán, valamint nyílt szakmai vitákon keresztül valósulhat meg.

Az Akadémia kötelessége öröködni a tudomány szabadsága felett, és következetesen fellépni az áltudományos nézetekkel és a tudományellenességgel szemben. A 21. században az Akadémia nem csupán a tudományos kiválóság őrzője, hanem bizalomintézmény is: olyan viszonyítási pont, amely képes eligazodást nyújtani egy gyakran bizonytalan információs környezetben.

Az akadémiai törvény esetleges módosítása csak akkor lehet időszerű, ha ahhoz a politikai feltételek és a kölcsönös szándék egyaránt adottak. Addig a jelenlegi törvényi keretek között kell biztosítani az Akadémia működésének stabilitását és mozgásterét. Az elmúlt évek tapasztalatai ugyanakkor indokoltá teszik egy átfogó, a megváltozott körülményekre reflektáló akadémiai stratégia kidolgozását. Ennek meghatározó eleme a közfeladatok világos megfogalmazása, valamint az intézményi működés hosszú távú fenntarthatóságának biztosítása.

A Magyar Tudományos Akadémia Székházának felújítása e tekintetben nem pusztán infrastrukturális kérdés, hanem az intézmény szimbolikus és közösségi jelentőségű ügye. Meggyőződésem, hogy ennek finanszírozása nem történhet az Akadémia saját tartalékainak felélésével; a szükséges állami támogatásról a Közgyűlés számára transzparens módon kell számot adni, az ütemezést és forrásokat világosan bemutatva.

Az akadémiai kutatóintézetek átalakulása és az ingatlanvagyon helyzete

Az elmúlt években a Magyar Tudományos Akadémia történetének egyik legjelentősebb szerkezeti változása ment végbe a kutatóintézeti hálózat leválasztásával. A létrejött új intézményi struktúra mára önálló működési keretek között folytatja tevékenységét. Jelenleg nem látható olyan közjogi vagy politikai feltételrendszer, amely a teljes vagy részleges reintegrációt reális közelségbe hozná.

Ezzel a helyzettel az Akadémiának felelősen és higgadtan kell szembenéznie. Az Akadémia történeti szerepe ugyanakkor elválaszthatatlan a kutatóintézeti rendszerhez fűződő kapcsolatától, ezért a jövőben is törekednie kell arra, hogy a magyar kutatási infrastruktúra egészével – beleértve a HUN-REN hálózatot és az egyetemi kutatóhelyeket – intézményes és szakmailag megalapozott együttműködési formákat alakítson ki.

Az Akadémia célja nem a múlt intézményi modelljének mechanikus visszaállítása, hanem olyan stabil, kölcsönös bizalmon alapuló együttműködési keret kialakítása, amely a magyar tudomány egészének érdekét szolgálja. Amennyiben a jövőben változó körülmények között új lehetőségek nyílnának az intézményi kapcsolatok átrendezésére, az Akadémia ezek megfontolására nyitott, ugyanakkor minden lépést a hosszú távú működési fenntarthatóság és a tanulságok levonása mellett kell megtenni.

Az akadémiai ingatlanvagyon helyzete szintén stratégiai jelentőségű kérdés. Az Akadémia működésének tárgyi feltételei nem pusztán gazdasági, hanem intézményi stabilitási kérdést is jelentenek. A jelenlegi jogi és tulajdonosi viszonyok tisztázása folyamatban van, ugyanakkor alapelveként rögzíteni szükséges: az Akadémia vagyonának megőrzése a jövőbeni működés egyik feltétele.

Az ingatlanállomány nem öncélú tulajdon, hanem az akadémiai közfeladatok ellátásának infrastrukturális alapja. E vagyon megóvása, fenntartható működtetése és jogi helyzetének rendezése az Akadémia vezetésének elsőrendű felelőssége.

A Magyar Tudományos Akadémia elnökének alárendelt, összehangolt és egyértelmű feladatmeghatározással működő Titkárság

A Magyar Tudományos Akadémia vezető és működtető apparátusa az elmúlt évtizedekben kialakult feladatrendszerhez igazodva szerveződött. Az Akadémia megváltozott helyzete és kibővült, illetve átalakult közfeladatai indokoltá tehetik a működési struktúra felülvizsgálatát annak érdekében, hogy az apparátus hatékonyan és átláthatóan szolgálja az elnöki és közgyűlési döntéshozatalt.

Meggyőződésem, hogy a stabil és eredményes működés alapja a világos feladatmegosztás és a pontosan rögzített hatáskör. A titkársági egységek közötti együttműködés erősítése, az esetleges kompetencia-átfedések megszüntetése, valamint a közös feladatok koordinált ellátása hozzájárulhat az intézményi hatékonyság növeléséhez és a belső feszültségek csökkentéséhez. A cél nem szervezeti átalakítás önmagáért, hanem a felelősségi viszonyok egyértelműsítése és a döntéshozatal támogatása.

Az elnök irányító, képviseleti és kommunikációs szerepének megerősítése érdekében szükségesnek tartom az elnöki kontroll és felelősségi körök világosabb meghatározását. Az egységes működést támogathatja egy, a központi apparátusba integrált Jogi Osztály létrehozása, amely biztosítja a döntések jogi megalapozottságát és következetességét.

Mérlegelendő továbbá a jelenlegi szervezeti struktúra egyes elemeinek – így különösen a Köztestületi Igazgatóság működésének – felülvizsgálata abból a szempontból, hogy az SZMSZ-ben rögzített feladatmegosztás miként érvényesül a gyakorlatban. A cél minden esetben az, hogy a Titkárság egységes, szakmailag felkészült és szolgálatközpontú szervezetként támogassa az Akadémia köztestületi és tudományszervező feladatait.

Köztestület, Tudományos Bizottságok, Fiatal Kutatók Akadémiája

A Magyar Tudományos Akadémia erejét mindenekelőtt köztestülete adja. A mintegy 19000 tudományos fokozattal rendelkező tag, az akadémikusok közössége, a nem akadémikus közgyűlési képviselők, valamint a tudomány valamennyi területét lefedő tudományos bizottságok együtt alkotják azt a szakmai és erkölcsi alapot, amelyre az Akadémia tekintélye épül.

A köztestület nem pusztán jogi kategória, hanem élő tudományos közösség. Meggyőződésem, hogy a jövőben még aktívabb, láthatóbb és vonzóbb közösséggé kell válnia, különösen a fiatal kutatók számára. A doktori fokozattal rendelkező kutatók köztestületi tagságának további bővítése stratégiai jelentőségű, ugyanakkor fontos, hogy a tagság valódi szereppel és feladatokkal járjon. Ennek alapja a rendszeres, kétirányú kommunikáció. Indokoltnak tartom egy havi rendszerességű, online Köztestületi Hírlevél elindítását, amely átfogó képet ad az Akadémia tevékenységéről, programjairól és lehetőségeiről, és egyben fórumot teremt a visszajelzések számára is. A közösséghez tartozás megerősítése érdekében célszerű, hogy a köztestületi tagság természetes kapcsolódási pontként jelenjen meg az Akadémia pályázati, támogatási és díjazási rendszereiben – nem kizáró jelleggel, hanem a szakmai közösségbe való beágyazottság elismeréseként.

A Tudományos Bizottságok az akadémiai működés szakmai gerincét adják. A döntések megalapozottsága és a minőségi kontroll csak akkor biztosítható, ha e bizottságok munkája átlátható, aktív és kellő súllyal jelenik meg az Akadémia stratégiai döntéseiben.

Kiemelt szerep jut a Fiatal Kutatók Akadémiájának. Az alulról építkező, világosan szabályozott és minőségbiztosítással működő szervezeti modell példaértékű gyakorlatot képvisel. Az FKA alkalmas arra, hogy a doktori fokozattól a tudományos pálya különböző szakaszain átívelő, átlátható és fenntartható életpályamodellekre tegyen megalapozott javaslatokat. Nemzetközi beágyazottsága és európai kapcsolatrendszere további értéket jelent az Akadémia számára. A Fiatal Kutatók Akadémiájának bevonása az akadémiai pályázati és támogatási rendszerek kialakításába a jövőben nem lehet pusztán formális. Fontos, hogy a szakmailag megalapozott észrevételek érdemi visszacsatolással épüljenek be a döntésekbe, különösen a fiatal kutatókat érintő konstrukciók esetében. A generációk közötti párbeszéd nem kiegészítő elem, hanem az intézményi megújulás feltétele.

Az Akadémia felelőssége ugyanakkor túlmutat a tudományos közösségen. A művelt nagyközönség megszólítása, a tudományos ismeretterjesztés és a társadalmi párbeszéd erősítése a 21. században stratégiai jelentőségű. Az Akadémiának továbbra is vezető szerepet kell vállalnia abban, hogy a valódi, módszertanilag megalapozott tudományos teljesítmény nyerje el méltó elismerését az áltudományos és népszerűséghajhász törekvésekkel szemben.

Az MTA200 program keretében megvalósult budapesti és területi rendezvények, kiállítások és tudománynépszerűsítő események jó példát mutattak arra, miként lehet a hagyományt a jelenben élővé és a jövő számára vonzóvá tenni. E kezdeményezések tapasztalataira a következő ciklusban is építeni kívánok.

Az akadémikusok szerepe az Akadémia életében

Az elmúlt évek szerkezeti változásai új helyzetet teremtettek az Akadémia és a kutatóhálózat, valamint az egyetemeken dolgozó akadémikusok viszonyában. Számos akadémikus ma már az Akadémiától szervezetileg független intézményekben végzi kutatómunkáját, miközben tudományos teljesítménye és szakmai tekintélye továbbra is a magyar tudomány egészét gazdagítja.

E megváltozott intézményi környezetben különösen fontos, hogy az akadémikusok szakmai tapasztalata és stratégiai látásmódja érdemi módon jelenjen meg az Akadémia döntéshozatalában. Az Akadémia ereje nem csupán intézményeiben, hanem tagjainak tudományos és erkölcsi tekintélyében rejlik. Ezért meg kell erősíteni azokat a csatornákat, amelyek lehetővé teszik az akadémikusok aktív bevonását a pályázati koncepciók, tudománypolitikai állásfoglalások és stratégiai programok kialakításába.

Az új elnöki ciklusban rendszeres lehetőséget kívánok biztosítani az akadémikusok kutatásainak és tudományos eredményeinek bemutatására, valamint a személyes konzultációkra. A jelenlegi fogadóórák rendszere mellett strukturált, tematikus egyeztetésekre és szakmai fórumokra is szükség van, hogy az Akadémia valóban közösségi döntéshozatali térként működjön.

Ebben meghatározó szerepet tölthetnek be az Akadémia Területi Bizottságai, amelyek képesek hidat képezni az egyes kutatóhelyek és az Akadémia központi szervei között. Az akadémikusi közösség szellemiségének és összetartozásának erősítése nem nosztalgikus cél, hanem az intézményi kohézió feltétele.

Az akadémikusválasztás rendszere a magyar tudomány egyik legfontosabb legitimációs mechanizmusa. A több évtizedes gyakorlat tapasztalatainak és az erről készült elemzések eredményeinek figyelembevételével érdemes megfontolni a rendszer továbbfejlesztésének lehetőségeit, különös tekintettel az átláthatóbb, jól körülhatárolt szempontrendszer kialakítására. A cél nem a hagyomány felülírása, hanem annak megerősítése: hogy az akadémikusi cím továbbra is a tudományos kiválóság és a közösségi felelősségvállalás legmagasabb elismerése maradjon.

A tudományterületek egymáshoz való viszonya

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke a teljes hazai tudományosság képviselője. E képviseleti felelősség valamennyi tudományterületre egyaránt kiterjed, és az elnök feladata, hogy az összmagyar tudományosság eredményeit egységben jelenítse meg. Az Akadémia ereje éppen abban rejlik, hogy a tudomány sokszínűségét közös intézményi keretben tudja megjeleníteni.

A különböző tudományterületek eltérő hagyományokkal, módszertani sajátosságokkal és intézményi arányokkal rendelkeznek. Ezek a különbségek természetesen, ugyanakkor időnként arányérzékenységet is eredményezhetnek. Az elnök feladata ebben a helyzetben nem az egyes területek közötti rangsorolás, hanem annak biztosítása, hogy minden tudományág a maga sajátosságai szerint, méltó súllyal jelenhessen meg az Akadémia döntéshozatali és képviseleti fórumain.

Meggyőződésem, hogy egyetlen tudományterület sem értelmezhető a másik rovására. A természettudományok, az élettudományok, a műszaki tudományok, a társadalom- és bölcsészettudományok együtt alkotják azt az egységet, amelyet az Akadémia megtestesít. Az intézményi kohézió alapja a kölcsönös elismerés és a szakmai tisztelet.

Az elmúlt évek kutatási gyakorlataiban és támogatási rendszereiben egyre hangsúlyosabban jelenik meg az inter-, multi- és transzdiszciplináris megközelítések térnyerése. Ahogyan Kollár László főtitkár is rámutatott, „a mesterséges intelligencia jövőbeni kihívásaira csak a természettudományok és a társadalomtudományok szoros együttműködésével adható érdemi válasz”. A tudományos diverzitás nem csupán módszertani gazdagságot jelent, hanem inspiráló kölcsönhatást is az eltérő szemléletek között.

E szemlélet számomra nem egyetlen tudományterület álláspontja, hanem az Akadémia egészének jövője szempontjából meghatározó irány: a tudományterületek közötti párbeszéd és együttműködés erősítése.

Az Akadémiának ebben a folyamatban nem irányt kell szabnia a tudomány fejlődésének, hanem stabil és biztonságos intézményi keretet kell biztosítania, amely elősegíti az együttműködések kibontakozását és a közös gondolkodás elmélyülését.

Női kutatók szerepe, számarányuk növelésének támogatása

A Magyar Tudományos Akadémia jövője szempontjából meghatározó kérdés a női kutatók arányának növelése az MTA doktora címmel rendelkezők és az akadémiai tagok körében. Miközben a PhD-fokozat megszerzésének szintjén a nők és férfiak aránya közel kiegyenlített, a további pályaszakaszokon – különösen az MTA doktora cím és az akadémiai tagság felé vezető úton – jelentős arányeltolódás figyelhető meg.

Ez a jelenség nem egyéni teljesítménykülönbségekből, hanem a tudományos életpálya jelenlegi szerkezetéből fakad. A fokozatokhoz, ösztöndíjakhoz és pályázati lehetőségekhez gyakran szigorúan kötött életkori és időbeli feltételek a gyermekvállalással és gyermekneveléssel járó kieséseket nem kezelik kellő rugalmassággal. Az így keletkező hátrány sok esetben nem átmeneti lassulást, hanem tartós pályaeltolódást eredményez.

Különösen érinti ez a legalább két gyermeket nevelő kutatókat, az egyedülálló szülőként dolgozókat, valamint azokat, akik tartósan beteg vagy fogyatékossgal élő gyermeket nevelnek. Az eltérő élethelyzetekből fakadó terhek kezelése nem a követelmények enyhítését, hanem az esélyek kiegyenlítését jelenti.

A Fiatal Kutatók Akadémiája által végzett felmérések is alátámasztják a probléma súlyát: a női kutatók jelentős része számolt be a pálya előrehaladását érintő strukturális nehézségekről, különösen az anyasággal összefüggő időszakokban. Ezek a tapasztalatok intézményi szintű reflexiót igényelnek.

Indokoltnak tartom, hogy az Akadémia pályázati rendszereiben a jogosultsági feltételek meghatározásakor figyelembe vegyünk az érintett kutatók tényleges pályakezdési és pályafolytonossági időszakait. A gyermekgondozási időszakok, valamint más igazolható élethelyzeti körülmények méltányos beszámítása hozzájárulhat ahhoz, hogy tehetséges kutatók ne szoruljanak ki a tudományos versenyből pusztán időbeli kötöttségek miatt.

Fontos hangsúlyozni: a minőség elsődlegessége nem sérülhet. A cél nem a követelmények csökkentése, hanem az életpálya-szerkezeti torzulások kiegyenlítése. A női kutatók és más, strukturális hátrányt elszenvedő kutatói csoportok támogatása középtávon az MTA doktora címet elnyerők körének bővülését, hosszabb távon pedig az Akadémia tagságának utánpótlását erősíti.

Az esélyegyenlőség előmozdítása tehát nem csupán társadalmi igazságossági kérdés, hanem az Akadémia tudományos kiválóságának és fenntartható megújulásának feltétele.

Az „MTA doktora” cím: presztízs és megújítás

Az „MTA doktora” cím a magyar tudományos élet egyik legmagasabb minőségi elismerése. Olyan, több szakaszból álló, átlátható és szakmailag megalapozott eljárás eredménye, amely a hazai és nemzetközi tudományos teljesítményt állítja középpontba. A folyamatban egyetemi és kutatóintézeti szakemberek széles köre vesz részt, biztosítva a döntések objektivitását és szakmai hitelességét.

Bár az akadémiai törvény nem nevesíti így, az „MTA doktora” cím a magyar tudományos közösség számára a habilitációt meghaladó, országos léptékű minőségi garanciát jelent. A cím elnyerése sok esetben összekapcsolódik a kutatóprofesszori státusszal, és fontos szerepet játszik az egyetemi tanári kinevezések szakmai megalapozásában is. Indokoltnak tartom, hogy az Akadémia kezdeményezzen párbeszédet a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottsággal annak érdekében, hogy az „MTA doktora” cím szerepe az egyetemi előmeneteli rendszerben világosan és tartósan további megerősítést nyerjen.

Az „MTA doktora” cím presztízse megőrzendő érték. Éppen ezért fontos, hogy a cím jelentését, követelményeit és szakmai tartalmát a tudományos közösség és a szélesebb nyilvánosság számára egyaránt világosan kommunikáljuk. A cél nem a védekezés, hanem annak tudatosítása, hogy e cím a folyamatos, magas színvonalú tudományos teljesítmény elismerése.

Ugyanakkor jogos igényként merül fel az eljárás időtartamának ésszerű csökkentése és a folyamat modernizálása. A minőségi garanciák megtartása mellett szükséges áttekinteni, miként tehető gyorsabbá, átláthatóbbá és a mai tudományos gyakorlatokhoz jobban illeszkedővé a doktori eljárás. Különösen fontos, hogy a cím a következő generációk számára is vonzó és reális cél maradjon.

E tekintetben kiemelten értékes az Akadémia kisgyermekes kutatónőket támogató pályázati programja, amely két kategóriában segíti az „MTA doktora” cím megszerzését. Az ilyen célzott, méltányossági szempontokat figyelembe vevő kezdeményezések hozzájárulnak ahhoz, hogy a kiválóság és az esélyegyenlőség egymást erősítve jelenjen meg az akadémiai minősítési rendszerben.

Az „MTA doktora” cím megújítása tehát nem a követelmények lazítását, hanem a presztízs megerősítését jelenti: azt, hogy a cím továbbra is a tudományos kiválóság hiteles és korszerű mércéje maradjon.

Kutatás, tudományos utánpótlás, pályázati rendszer

A Magyar Tudományos Akadémia alapvető közfeladata a tudományos utánpótlás és a pályázati rendszer szakmai működtetése. Az Akadémián áll rendelkezésre az a több évtized alatt kialakult hivatali háttér, minősített bírálói kör és intézményi tapasztalat, amely biztosítani tudja a döntések szakmai hitelességét és átláthatóságát. A Bolyai- és Lendület-programok működése évről évre bizonyítja, hogy az Akadémia képes magas színvonalú, generációépítő pályázati rendszerek fenntartására.

Bár az Akadémia forrásai korlátozottak, e programok révén meghatározó szerepet játszik a tudományos utánpótlás biztosításában. E forrásokat tudatosan a fiatal és középgenerációs kutatók megerősítésére kell fordítani.

A jövőben szükséges egy teljesítményorientált kutatási láb megerősítése, amelynek két meghatározó eleme lehet: a Nemzeti Programok további fejlesztése és bővítése, valamint az Akadémiai Támogatott Kutatócsoportok rendszerének újragondolt újjáépítése.

A Nemzeti Programok jó példát mutatnak arra, miként kapcsolható össze a tudományos kiválóság és a nemzeti stratégiai érdek. Indokoltnak tartom e programok tematikus bővítését, különös tekintettel a környezeti, társadalmi és gazdasági kihívásokra, valamint az összmagyarság szellemi örökségének feltárására.

Az egyetemeken működő Támogatott Kutatócsoportok a fiatal kutatók tudományos pályára állításának és megtartásának kulcsintézményei lehetnek. Az egyetemekkel való szoros együttműködés a tudományos életpálya kiszámíthatóságát erősítheti, és középtávon az MTA doktora cím, hosszabb távon az akadémiai tagság utánpótlását biztosíthatja. Ez a modell összhangban áll a felsőoktatás nemzetközi versenyképességének erősítését célzó törekvésekkel is.

Külön figyelmet kell fordítani a posztdoktori szakasz megerősítésére. A fiatal kutatók ma a tudományos rendszer egyik leginkább sérülékeny csoportját alkotják. Szükséges olyan ösztöndíjrendszer kialakítása, amely a folyamatos teljesítményt ösztönzi, ugyanakkor kiszámítható pályaképet kínál. Az egykori fiatal kutatói ösztöndíjrendszer tapasztalatai jó alapot jelenthetnek egy korszerű, versenyképes modell kidolgozásához.

A kutatási infrastruktúra megújítása ugyancsak halaszthatatlan feladat. Az előregedő és amortizálódó eszközpark hosszú távon veszélyezteti a magyar tudomány versenyképességét.

Az Akadémia nemzetközi pályázati jelenléte stratégiai jelentőségű. A Lendület–Marie Curie program példája mutatja, hogy az európai uniós források közvetlenül is bevonhatók az akadémiai kutatásokba. Az Európai Kutatási Tanács és a Horizon Europe programok keretében való sikeres szereplés érdekében indokolt strukturált, akadémiai mentorálási formák erősítése, amelyek tapasztalt kutatók bevonásával segítik a pályázati ötletek érlelését és a sikeres projektek számának növelését.

A Magyar Tudományos Akadémia a nemzetközi tudományos élet integráns része. A nemzetközi szervezetekben való aktív jelenlét, valamint a kétoldalú együttműködések fenntartása és bővítése hozzájárul a magyar tudomány láthatóságának és nemzetközi beágyazottságának erősítéséhez.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ szerepe.

Könyv- és folyóiratkiadás

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központja a hazai tudományos és kulturális örökség egyik meghatározó intézménye. Nem csupán könyvtár, hanem nemzeti jelentőségű tudásközpont, amely az akadémiai közösség szolgálata mellett a magyar tudományos emlékezet egyik őrzője is. Gyűjteményeiben nemzedékek munkája, tudományos hagyatékok és pótolhatatlan értékek találhatók; ezek megőrzése és gyarapítása közös felelősségünk.

Az MTA Könyvtár és Információs Központ stratégiai programja és tudományos műhelyként betöltött szerepe olyan alap, amelyre a jövő fejlesztései épülhetnek. E törekvések fenntartása és megerősítése elengedhetetlen. A digitalizáció, a korszerű adatkezelés és az elektronikus hozzáférés fejlesztése – különösen az MTMT és az EISZ rendszerek továbbfejlesztése és széles körű hozzáférhetőségének biztosítása – nem csupán technikai kérdés, hanem a tudományos láthatóság és versenyképesség feltétele.

Kiemelt figyelmet igényel az Akadémia tulajdonában álló, különböző intézményekben őrzött szellemi és tárgyi örökség sorsa. A könyvtári állományok, adattári anyagok, művészeti gyűjtemények és egyéb értékek – ideértve az elcsatolt kutatóintézetekben található gyűjteményeket is – megőrzése, állagvédelme és digitalizálása stratégiai feladat. Mindezt úgy kell megvalósítani, hogy az Akadémia tulajdonjoga, valamint az érintett intézmények kutatási és munkavégzési feltételei egyaránt biztosítottak maradjanak. A hagyomány megőrzése itt egyértelműen a jövőbe történő beruházást jelenti.

A tudományos könyv- és folyóiratkiadás – különösen a magyar nyelvű tudományos publikációk megjelentetése – ma nagymértékben az Akadémia intézményi felelősségére hárul. A hagyományos és elektronikus formában történő kiadás támogatása stratégiai jelentőségű, hiszen a tudományos teljesítmény társadalmi beágyazottságának és nemzetközi láthatóságának egyik alapja. Indokoltnak tartom e terület forrásainak jelentős megerősítését, egyidejűleg a nyílt hozzáférésű (Open Access) publikációk lehetőségeinek bővítésével.

Az Akadémia tudományos és közösségi életének fontos szervezői a tudományos társaságok. Konferenciák, szakmai fórumok és publikációk révén hozzájárulnak a tudományos párbeszéd

élénkítéséhez és a közösség kohéziójához. Támogatásuk fenntartása, lehetőség szerinti erősítése, valamint az Akadémia munkájába történő tudatosabb bevonásuk a jövő szempontjából is indokolt. A támogatások célhoz kötött, az akadémiai értékek mentén történő felhasználását átlátható és következetes rendszerben szükséges biztosítani.

Mecenatúra

A Magyar Tudományos Akadémia története a közösségi felelősségvállalás példája. Az intézmény és székháza közadakozásból jött létre, a nemzet tudomány iránti elkötelezettségének jelképeként. Ez a történeti örökség ma is irányadó lehet.

Az Akadémia iránti társadalmi bizalom és megbecsülés alapot teremthet egy korszerű, átlátható és méltányos mecenatúra-rendszer kialakítására. Olyan támogatási forma megteremtése indokolt, amely lehetőséget ad mind a jelképes hozzájárulásra, mind a jelentősebb, rendszeres támogatásra, és amely világosan meghatározott célok mentén szolgálja az Akadémia közfeladatainak ellátását.

A jubileumi év keretében elindított kezdeményezés jó alapot jelent, azonban fenntartása és intézményesítése az új vezetés feladata. A mecenatúra nem helyettesíti az állami finanszírozást, hanem annak kiegészítéseként erősíti az Akadémia társadalmi beágyazottságát és közösségi támogatottságát.

Zárszó

A Magyar Tudományos Akadémia kétszáz éves története a folytonosság és a megújulás egyensúlyának története. Intézményünk fennmaradását mindig az biztosította, hogy a tudomány szabadságához, minőségéhez és a nemzet szolgálatához való hűségét a változó történelmi körülmények között is megőrizte.

A következő években az Akadémia előtt álló feladat nem a múlt modelljeinek visszaállítása, hanem a megváltozott intézményi és társadalmi környezetben betöltött szerepének tudatos megerősítése. Stabil működésre, kiszámítható pályaképekre, átlátható döntéshozatalra és a tudományterületek közötti bizalmon alapuló együttműködésre van szükség.

Meggyőződésem, hogy az Akadémia ereje közösségében rejlik: akadémikusokban, köztestületi tagokban, fiatal kutatókban, tudományos műhelyekben, valamint azokban a partnerekben, akik a tudomány ügyét közös nemzeti értéknek tekintik. Az elnöki tisztség számomra nem hatalmi pozíció, hanem szolgálat: felelősség a tudomány minőségéért, az intézmény méltóságáért és a jövő generációiért.

E felelősség tudatában kérem a Közgyűlés bizalmát a 2026–2029 közötti időszakra.

